

Besöksrapport

Statens institutionsstyrelse, det särskilda
ungdomshemmet Fagared

Inspektion inom ramen för Opcatverksamheten
Maj 2026

BESÖKSRAPPORT

Datum
2026-09-03

Dnr
O 16-2026

Sid
1 (8)

Opcat-inspektion av Statens institutionsstyrelse, det särskilda ungdomshemmet Fagared, den 4-6 maj 2026

Inledning

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

På uppdrag av justitieombudsmannen Thomas Norling genomförde Opcat-enheten den 4-6 maj 2026 en inspektion av Statens institutionsstyrelse (SiS), det särskilda ungdomshemmet Fagared. Inspektionen var inriktad på följande frågor.

- De fysiska förutsättningarna för att tillgodose trygghet och säkerhet
- Ungdomarnas upplevelse av trygghet och säkerhet
- Personalens bemanning och kompetens för att tillgodose trygghet och säkerhet

lakttagelser, konsekvenser och risker samt JO:s rekommendationer

lakttagelser

Ungdomshemmet Fagared tar emot icke skolpliktiga pojkar med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Hemmet tar även emot pojkar som verkställer sluten ungdomsvård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, LSU. Enligt SiS verksamhetsplan 2025–2027 har hemmet 53 platser fördelade på åtta avdelningar. Verksamheten bedrivs på tre olika platser (Lindome, Öxnevalla och Göteborg). Vid tidpunkten för inspektionen fanns ett beslut om platsreduktion, varför hemmet kunde ta emot totalt 42 ungdomar.

Inspektionen omfattade tre slutna avdelningar i Lindome; Backen¹ som har säkerhetsnivå 1 (hög), Ekliden som har säkerhetsnivå 2 (god) och Granliden som har säkerhetsnivå 3 (normal). En intagen som är placerad i säkerhetsnivå 1 eller 2 bedöms ha betydande risker för avvikning samt hot och våld. De som är placerade

¹ Backen är en s.k. STB-avdelning som tar emot ungdomar med särskilt tillsynsbehov.

där verkställer ofta slutna ungdomsvård. Vid tidpunkten för inspektionen var enbart ungdomar som verkställer slutna ungdomsvård placerade på de besökta avdelningarna. Ungdomshemmet har inte tidigare inspekterats på plats av JO.²

Hemmet består av separata hus som är spridda över ett större och öppet område. Det finns inget stängsel runt institutionsområdet. Det går vägar genom området som allmänheten kan nyttja. I närheten av området ligger en badsjö samt flera privatbostäder. Längs med en gångväg till badsjön ligger en fotbollsplan som tillhör hemmet. Runt planen finns ett lågt staket. Runt om två av de besökta avdelningarna, Backen och Ekliden, finns ett yttre och ett inre stängsel, dock inget insynsskydd. Ledningen beskrev hemmets skalskydd som undermåligt även om vissa säkerhetshöjande åtgärder hade vidtagits på senare tid.

Avdelningarna på hemmet är utformade på olika sätt. Lokalerna på Backen är stora och fräscha, medan de på Ekliden och Granliden är mer slitna och nergångna. På Ekliden är utrymmena delvis svåra att överblicka och på Granliden finns dolda vinklar i korridorerna. I samtal med en ungdom kom det fram att en annan ungdom hade blivit utsatt för våld i en delvis skyddad korridor. Personalen hade inte sett detta eller på annat sätt fått kännedom om händelsen.

Ungdomarna har egna boenderum som generellt sett är lämpligt utrustade med säng, sängbord, skrivbord, stol och plats för förvaring av kläder. Toalett och dusch finns i korridorerna. Ungdomarna kan enbart låsa dörren till sina boenderum inifrån. I samtal med personal kom det fram att vissa ungdomar är oroliga för att andra ungdomar ska gå in i deras rum när de inte är där. Det framfördes att ungdomarna även bör få möjlighet att själva låsa sina boenderum utifrån.

På Backen finns goda möjligheter att sektionera, dvs. att dela av utrymmen i mindre enheter. På Ekliden och Granliden är förutsättningar för att kunna sektionera inte lika goda. JO:s medarbetare uppmärksammade att ungdomarna på Backen nattetid var placerade själva i varsin sektionerad del av en korridor och kunde använda det sanitetsutrymme som finns i denna del. Ungdomarna uppgav att de känner sig trygga på avdelningen. En ungdom beskrev dock att det hade känts otryggt om de hade bott flera ungdomar i samma korridor. Uppfattningen bekräftades av personalen som uppgav att ungdomarna sover bättre och inte är lika oroliga när de är ensamma i sin sektion på natten. Enligt ledningen tillämpades inte den särskilda befogenheten avskildhet i anslutning till dygnsvilan. Ingenting tyder på att hemmet fattade något beslut alls om att nattetid placera en ungdom själv i en sektionerad del av korridoren. Särskilda säkerhetsdörrar hade installerats för att i framtiden kunna hålla ungdomarna avskilda i anslutning till dygnsvilan. Ledning uppgav att ungdomarna kan öppna de låsta säkerhetsdörrarna. Det ska dock åtgärdas, innan så sker kan de inte använda sig av denna befogenhet.

Till skillnad från Backen delar ungdomarna på Ekliden och Granliden korridor och sanitetsutrymme nattetid. Personal uppgav att det händer att ungdomarna stämmer träff med varandra, och att det då har förekommit våldscincidenter i anslutning till sanitetsutrymmet. Detta bekräftades av de avvikelserapporter som JO:s medarbetare tog del av. I samtal med

² Ungdomshemmet har tidigare inspekterats digitalt av Opcat, se ärende O 11-2021.

personalen kom det fram att lokalerna på Ekliden ska renoveras inom kort och att det därefter inte ska vara möjligt för ungdomarna att vistas tillsammans nattetid. Personalen uppgav att det utifrån säkerhetsaspekter alltid är bäst om varje ungdom har en egen toalett på sitt rum.

Alla avdelningar i hemmet har särskilda rum för avskiljande och vård i enskildhet. Enligt ledningen förekommer sällan avskiljande vid hemmet, medan vård i enskildhet är mer vanligt. I samtal med personal kom det fram att det finns ungdomar som ber om att få vårdas i enskildhet p.g.a. rädsla för att utsättas för hot och våld. Det förekommer också att ungdomar av samma skäl själva använder våld mot andra för att få vård i enskildhet.

De lokaler för vård i enskildhet som JO:s medarbetare besökte var i allmänhet i gott skick. Utrymmet på Ekliden var dock slitet och delvis sönderslaget. Det har fönster i markplan och avståndet till stängslet utanför är kort. I samma korridor finns även ett boenderum. Personal berättade att det är lyhört mellan rummen men också mellan rummen och de utrymmen som ligger i anslutning till dem. Det kom även fram att utrymmen för vård i enskildhet lånas mellan avdelningarna, och personal uttryckte behov av ytterligare sådana utrymmen.

Samtliga besökta avdelningar har rastgårdar i anslutning till avdelningsbyggnaden. Backen har en stor rastgård med möjlighet till rekreation och träning. Som nämnts är hela avdelningen omringad av ett yttre och ett inre stängsel som saknar insynsskydd. Enligt personal är avståndet mellan stängslen alltför kort. Det har förekommit att utevistelser på rastgården ställts in under vissa perioder av säkerhetsskäl. I mitten av byggnaden finns ett trivsamt atrium för utevistelse.

Eklidens rastgård är en mindre asfalterad yta och den ligger nära avdelningen Backen. Personal förklarade att det är lyhört mellan avdelningarnas områden utomhus. JO:s medarbetare noterade att dörren till Eklidens rastgård var låst med ett tillfälligt hänglås. Personal förklarade att det ordinarie låset var trasigt. Granlidens rastgård är en större gräsbelagd yta som är omringad av ett stängsel.

Skolundervisningen sker för de flesta av ungdomarna i en tillfällig barack på institutionsområdet. Det noterades att skollokalen är trång och att möjligheterna att sektionera är små. Såväl personal som ungdomar uppgav att ventilationen är bristfällig. Det finns inte någon rastgård i anslutning till skolbyggnaden. Enligt personalen är det en säkerhetsrisk att ha många ungdomar tillsammans på en så liten yta. En i personalen uttryckte att ungdomarna inte har någon möjlighet att dra sig undan och att det därmed saknas möjligheter att "kyla ner en situation". Ungdomarna går inte själva mellan avdelningen och skolbyggnaden utan transporteras denna sträcka i minibussar. De ungdomar som vårdas på Backen undervisas i stället på avdelningen.

Vad gäller ungdomarnas upplevelse av trygghet och säkerhet uppgav ungdomarna i samtal att de känner sig säkra och trygga överlag. Detta gäller oavsett veckodag och var i hemmet de vistas. Avdelningarna beskrevs som lugna av såväl ungdomar som personal. "Vi är som en familj här inne allihop", uttryckte en ungdom. "Det finns inte mycket som kan få mig att känna mig otrygg", uppgav en annan ungdom. Ytterligare en ungdom uttryckte att "det värsta som kan hända är att det blir slagsmål". Ett fåtal ungdomar uppgav dock att de har känt sig otrygga i hemmet. En ungdom berättade att han tittade sig över axeln i början och en annan ungdom uttryckte viss rädsla p.g.a. tidigare konflikter. Det kom också fram att de

utrymmen där kameraövervakning saknas upplevs som otrygga för dem. Personal uttryckte att ungdomarnas upplevelse av trygghet ofta hänger samman med vilka ungdomar som är placerade tillsammans. Flera i personalen reflekterade över att ungdomarna inte vågar visa att de är rädda eller erkänna att de inte känner sig trygga. Enligt personalen finns det en sådan kultur bland ungdomarna, dvs. en rädsla för att visa sig sårbar. En i personalen berättade att det på Granliden hade vårdats ungdomar som var livrädda för att gå ut på rastgården eftersom vem som helst kan komma fram till det stängsel som omger denna.

Ungdomarna uppgav vidare att de i allmänhet är nöjda med personalen. Personalen beskrevs som schysst, snäll och respektfull. Flertalet ungdomar uppgav att de tror att personalen skulle reagera om någon konflikt skulle uppstå, t.ex. om någon ungdom behandlas illa av andra ungdomar. Personalen lyfte vikten av ett relationsskapande arbete och att det är viktigt att kunna "läsa av" ungdomarna. En ungdom uppgav att relationen mellan personal och ungdomarna kan bli väl personlig, och ibland gå över gränsen. Som exempel nämndes att vissa i personalen försöker bli kompis med en ungdom. Samma ungdom berättade att en i personalen hade lämnat information till honom om vilka ungdomar som var placerade på de andra avdelningarna.

När en ungdom skrivs in vid hemmet upprättas en trygghetsplan tillsammans med ungdomen. Av planen framgår bl.a. vad personalen kan göra för att ungdomen ska undvika våld och bli lugn igen. I flera trygghetsplaner står det "be mig gå till mitt rum" eller liknande. Personal och ungdomar gav en samstämmig bild av att hemmet inte använder sig av s.k. rumshänvisningar, dvs. att en ungdom blir tillsagd att gå in på sitt rum och stanna där.

När det gäller bemanningen beskrev personalen avdelningarna som väl bemannade med vissa undantag, t.ex. under natten, vid extra aktiviteter eller om en ungdom vårdas i enskildhet. Såväl personalen som ungdomarna uppgav att personalen är närvarande och tillgänglig på avdelningarna. I samtal kom det fram att personalen inte upplever att de förlorat kontrollen eller varit passiva i en situation som har krävt att de agerar. Däremot har det förekommit situationer när vissa i personalen, främst vikarier, har blivit rädda och paralyserade i samband med t.ex. en konflikt. En i personalen uppgav att ungdomarna kan utnyttja situationer där någon i personalen blir stressad, rädd eller inte vågar sätta tydliga gränser.

Vad gäller personalens kompetens framfördes att personalen utbildas i bl.a. konflikthantering och lågaffektivt bemötande, och att de vet hur de ska hantera en konflikt. Enligt personalen kan obefogat våld förekomma mot ungdomar men att det är mycket sällsynt.

JO:s medarbetare granskade incidentrapporter rörande missförhållanden och avvikelser. Granskningen avsåg en tvåmånadersperiod. Granskningen visade att våldsincidenter då inte varit särskilt vanligt förekommande vid hemmet, även om sådana har inträffat. De flesta rapporterna handlar om våld eller hot mot personalen. Några berör våld mellan ungdomar, varav två händelser ägt rum i skolan. Ett tiotal rapporter avser brister i larmsystemet, bl.a. larm som inte visat korrekt position, larm som inte fungerat och larm som glömts kvar i utrymmen där ungdomar kan vistas. Knappt ett trettiotal rapporter handlar om olika avsteg från rutiner, varav ca tio berörde hantering av farliga föremål.

Konsekvenser och risker

När SiS bedriver vård vid ungdomshemmen ska myndigheten svara för att barn och unga får en god, ändamålsenlig och rättssäker vård som ger bättre förutsättningar för ett socialt fungerande liv utan missbruk, kriminalitet och annat socialt nedbrytande beteende. Det har uttryckligen klargjorts att verksamheten ska vara utformad så att den tillgodoser behovet av trygghet och säkerhet för de som är placerade där. Inför beslut och andra åtgärder som kan röra barn ska myndigheten bedöma konsekvenserna för barn och då ta särskild hänsyn till barns bästa.³

Ungdomshemmet Fagared saknar någon form av fysisk barriär runt institutionsområdet och det finns flera risker och konsekvenser kopplade till det. Till att börja med kan allmänheten på ett enkelt sätt komma ända fram till vissa av hemmets byggnader, t.ex. de som tillhör avdelningen Granliden. Detta möjliggör att en utomstående kan kommunicera med och då exempelvis hota en ungdom, t.ex. via ett fönster på avdelningen. Vem som helst skulle också kunna lämna eller hämta otillåtna preparat eller föremål på området. Det finns även en risk för rymningar och fritagningsförsök. Att det inte finns någon fysisk barriär innebär också att området inte kan nyttjas fullt ut. Den fotbollsplan som finns vid hemmet kan alltså inte användas på avsett sätt.

En konsekvens är också att ungdomarna måste transporteras mellan avdelningen och skolan i en minibuss, dels för den egna säkerhetens och trygghetens skull, dels för att de inte ska rymma eller avvika. Ungdomarnas tillvaro blir på detta sätt mycket begränsad eftersom de inte själva får röra sig över större ytor. Ungdomarna på Backen har överhuvudtaget inte möjlighet att komma till skolbyggnaden, varför undervisningen i stället måste bedrivas på avdelningen. Det innebär att de i princip endast har möjlighet att komma utanför avdelningsbyggnaden när de är på rastgården. Deras tillvaro riskerar alltså att bli ytterst begränsad. Detta är mycket bekymmersamt.

Avdelningarna Backen och Ekliden är däremot omringade av ett yttre och ett inre stängsel. Det korta avståndet mellan stängslen innebär dock en risk för att t.ex. farliga eller andra föremål kan kastas in på rastgården. Eftersom det saknas insynsskydd finns det risk för att ungdomar som vistas på rastgårdarna kartläggs av utomstående personer. Detta är särskilt allvarligt för ungdomar som är placerade på avdelningar i den högsta säkerhetsnivån och eventuellt har en hotbild mot sig. Vidare är det mycket bekymmersamt att utomhusvistelser har fått ställas in av säkerhetsskäl. Detta kan orsaka stress hos många ungdomar och riskerar att påverka deras välmående. När det gäller det särskilda utrymmet för vård i enskildhet på Ekliden är det problematiskt att en utomstående person enkelt kan

³ Se 1 a, 2 a och 4 §§ förordningen (2007:1132) med instruktion för Statens institutionsstyrelse.

observera ungdomen som befinner sig i utrymmet. Det kan innebära en säkerhetsrisk och även en risk för att ungdomens integritet kränks.

På hemmets avdelningar finns också ett antal risker kopplade till frågor om trygghet och säkerhet. Att ungdomarna inte själva kan låsa sina rum utifrån kan inge en känsla av otrygghet. Det är exempelvis möjligt att gömma otillåtna saker på andra intagnas rum eller att olovligen ta saker som en ungdom förvarar på sitt rum. De intagna ungdomarna har rätt att känna sig trygga i sina boenderum, som är deras personliga sfär. Om en annan intagen går in där riskerar den känslan att försvinna och det kan även påverka ungdomarnas integritet.

För att upprätthålla trygghet och säkerhet är det viktigt att lokalerna är ändamålsenligt utformade. Eftersom det finns döda vinklar och skymda utrymmen på avdelningarna kan det vara svårt för personalen att ha en god överblick av vad som händer. Det riskerar i så fall att få negativa konsekvenser för ungdomarnas trygghet och säkerhet. Att en intagen ungdom har blivit utsatt av en annan intagen ungdom för våld i en delvis skymd korridor, vilket nämnts ovan, indikerar detta. Det som kom fram angående incidenter nattetid är särskilt bekymmersamt. Det är viktigt att ungdomar alltid känner sig trygga oavsett tid på dygnet. Det krävs att hemmet även nattetid har en bemanning som svarar upp mot detta behov.

Om det finns behov av att sektionera utrymmen ska det självklart finnas möjligheter till det. Det är vidare nödvändigt att det finns lämpliga och tillräckligt många rum för avskiljande och vård i enskildhet. Rum som inte är avsedda för dessa ändamål ska självfallet inte användas. Att utrymmen för vård i enskildhet lånas mellan avdelningarna indikerar att det finns för få rum för det ändamålet.

Utgångspunkten vid vård på ett särskilt ungdomshem är att ungdomarna dagtid ska ges möjlighet att vistas tillsammans med andra ungdomar. Det är fråga om en grundläggande rättighet som måste tillgodoses för att motverka de negativa konsekvenser som ett frihetsberövande kan innebär.⁴ På natten däremot förväntas ungdomarna sova. Med den särskilda befogenheten avskildhet i anslutning till dygnsvilan finns det lagstöd för att under vissa förutsättningar låsa in ungdomarna i bostadsrummet på natten. På Backen var ungdomarna i stället inlåsta i varsina sektionerade delar av korridorerna under nattetid. Det fick till konsekvens att ungdomarnas rörelsefrihet begränsades under natten, men utan att formella beslut om det fattas av hemmet.

Hemmet ska självklart ha fungerande och säkra låsanordningar till bl.a. dörrar. Det är oroväckande att det vid inspektionen fanns brister i detta avseende.

När det gäller skollokaler är det problematiskt att de trånga utrymmena medför att många ungdomar måste vistas tillsammans på en liten yta och att möjligheterna att sektionera är små. Att ventilationen inte fungerar tillfredsställande och att det

⁴ Se t.ex. ärende O 25-2023.

saknas en rastgård förvärrar situationen. Det är närmast ofrånkomligt att det uppstår olika former av motsättningar mellan ungdomar som tvingas att vistas tillsammans inomhus i ett litet utrymme under stora delar av dagen. Det kan inte uteslutas att detta kan bidra till att hot- och våldssituationer uppstår mellan ungdomarna. Det är oroväckande.

Personalens bemanning och kompetens är viktiga förutsättningar för att tillgodose ungdomarnas behov av trygghet och säkerhet. Det är positivt att såväl ungdomar som personal ger en samstämmig bild av att majoriteten av ungdomarna känner sig trygga och säkra på avdelningarna. Att personalen är närvarande och tillgänglig samt har adekvat kompetens bidrar sannolikt till att ungdomarna har den upplevelsen. Det är viktigt att hemmet fortsätter att arbeta på detta sätt. Det är dock bekymmersamt att det finns personal som inte vågar agera i samband med riskfyllda situationer. Det kan leda till allvarliga konsekvenser både för ungdomar och personal. Vidare är det viktigt att personalen är uppmärksam på att det kan finnas ungdomar som inte vågar visa att de är rädda eller erkänna att de inte känner sig trygga. Det finns sannolikt en sådan kultur bland ungdomarna. Det talar för att fler ungdomar känner sig otrygga utan att de verbalt ger uttryck för det, vilket är oroväckande.

Personalens bemötande av ungdomarna framstår som gott och respektfullt. Det är positivt. Det har dock framkommit oroväckande uppgifter om att personal har brustit i sitt agerande och att sekretessbelagda uppgifter kan ha röjts. All personal måste självklart agera professionellt inom ramen för sitt arbete och med iakttagande av gällande regler.

I samband med granskningen av incidentrapporter upptäcktes, som nämnts ovan, ett antal brister gällande larmsystemet. Om larmsystemet inte fungerar finns en risk för avsevärda negativa konsekvenser för såväl ungdomarnas som personalens trygghet och säkerhet. Detta är mycket oroväckande. Vidare är det bekymmersamt att inte alla i personalen är införstådda med hemmets rutiner kring exempelvis hantering av farliga föremål.

JO:s rekommendationer

JO rekommenderar därför SiS att säkerställa

- att ungdomar endast placeras på det hem där deras behov av trygghet och säkerhet kan tillgodoses och upprätthållas på alla de platser som de kan vistas på under placeringen,
- att alla ungdomar kan låsa sina rum när de är ute på avdelningarna och att samtliga låsanordningar fungerar i hemmet,
- att personalen har god uppsikt över samtliga delar av hemmets lokaler där ungdomar kan vistas, särskilt under nattetid,
- att det finns möjlighet att sektionera vid behov,

- att det finns tillräckligt med utrymmen och personal för vård i enskildhet,
- att det finns en säker och ändamålsenlig rastgård vid skolbyggnaden,
- att all personal har rätt kompetens för att kunna hantera konfliktsituationer,
- att bemanningen är tillräcklig för att kunna tillgodose ungdomarnas behov av trygghet och säkerhet, särskilt under nattetid,
- att personalen fortsatt är närvarande och tillgänglig på avdelningarna,
- att personalen alltid agerar när den har befogad anledning tro att någon intagen är räddare än han eller hon visar på eller berättar om,
- att all personal genomgående har ett professionellt bemötande i förhållande till ungdomarna,
- att det finns fungerande larmsystem, och
- att all personal har god kännedom om gällande rutiner.

Dokumentet har fastställts digitalt av justitieombudsmannen Thomas Norling och har ingen underskrift.